

ОБ'ЄКТ БАНДИТИЗМУ У СИСТЕМІ ЙОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

У статті сформулювало поняття основного безпосереднього об'єкту бандитизму як сукупності суспільних відносин, що забезпечують ефективний захист життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина від насильницьких протиправних посягань з використанням зброї, що вчиняються бандами, а також від загрози вчинення таких посягань. Аргументовано твердження про те, що додатковим обов'язковим об'єктом бандитизму слід вважати коло суспільних відносин, на які посягають члени банди, заподіюючи їм шкоди або створюючи загрозу заподіяння шкоди: життю та здоров'ю, волі, статевій свободі і статевій недоторканості особи, праву власності, господарській діяльності фізичних та юридичних осіб, громадському порядку, моральності, правосуддю тощо. Тобто це всі суспільні відносини, на які здійснюють або планують здійснити посягання члени банди. Що стосується додаткового безпосереднього факультативного об'єкту бандитизму, то він може бути наявним лише у разі, коли під час вчинення злочинів учасниками банди відбуваються посягання на суспільні відносини, що є факультативними для безпосередніх об'єктів таких посягань, у разі якщо вони охоплюються окремими нормами КК України.

Ключові слова: злочин, покарання, громадська безпека, бандитизм, підстави криміналізації, інтереси суспільства.

В статті сформулювало поняття основного непосредственного объекта бандитизма как совокупности общественных отношений, обеспечивающих эффективную защиту жизненно важных для общества и личности интересов, прав и свобод человека и гражданина от насильственных противоправных посягательств с использованием оружия, совершаемых бандами, а также от угрозы совершения таких посягательств. Аргументировано утверждение о том, что дополнительным обязательным объектом бандитизма следует считать круг общественных отношений, на которые посягают члены банды, причиняя им вред или создавая угрозу причинения вреда: жизни и здоровью, воле, половой свободе и половой неприкосновенности личности, праву собственности, хозяйственной деятельности физических и юридических лиц, общественному порядку, нравственности, правосудию и т.д. То есть, это все общественные отношения, на которые осуществляют или планируют осуществить посягательства члены банды. Что касается дополнительного непосредственного факультативного объекта бандитизма, то он может быть налицо только в случае, когда при совершении преступлений участниками банды происходят посягательства на общественные отношения, которые являются факультативными для непосредственных объектов таких посягательств, в случае если они охватываются отдельными нормами УК Украины.

Ключевые слова: преступление, наказание, общественная безопасность, бандитизм, основания криминализации, интересы общества.

The article formulated the concept of the main direct object of banditry as a set of social relations that provide effective protection of vital for the society and the individual interests, rights and freedoms of man and citizen from violent unlawful encroachment with the use of weapons by gangs, as well as from threats such encroachments. It is argued that the additional mandatory object of banditry should be considered to be the

range of social relationships that gang members are afflicted with, causing harm to, or threatening to harm: life and health, freedom, sexual freedom, and sexual integrity, property rights, economic activity of individuals and legal entities, public order, morality, justice, etc. That is, all the social relationships that gang members commit or intend to commit. With regard to the additional direct elective object of banditry, it may be available only if, when committing crimes, gang members engage in public relations that are optional for the direct objects of such encroachment, if they are covered by separate norms. Of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: *crime, punishment, public safety, banditry, grounds for criminalization, public interest.*

Постановка проблеми. У сучасних реаліях забезпечення громадської безпеки в Україні є одним із пріоритетних напрямків роботи правоохоронних органів, оскільки в умовах збройної агресії з боку Російської Федерації та інших негативних викликів, що на сьогодні постають перед вітчизняним суспільством, досить складно підтримувати належний рівень її забезпечення. Однак, така робота повинна проводитись за допомогою різних інструментів. І одним із таких інструментів є вдосконалення кримінально-правової регламентації відповідальності за злочини проти громадської безпеки, зокрема, і за бандитизм. Це обумовлено тим, що посягання озброєних злочинних угруповань на життя, здоров'я і власність окремих громадян, а також на майно юридичних осіб створюють атмосферу напруженості та формують у громадян уявлення про відсутність захисту з боку правоохоронних органів і тим самим сприяють дестабілізації суспільства. Внаслідок чого громадський і держава у цілому буде більш вразливим для впливу різних негативних факторів. Однак, офіційні статистичні дані свідчать, що в Україні бандитизм є досить рідкісним злочинним діянням.

Стан дослідження. Дослідженням різних питань кримінально-правової регламентації відповідальності за бандитизм приділяли увагу у своїх працях багато вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них, зокрема: Ю.В. Александров, П.П. Андрушко, Ю.В. Абакумова, В.Ф. Антипенко, Ю.В. Баулін, М.І. Бажанов, О.Ф. Бантишев, В.І. Борисов, Ф.Г. Бурчак, В.В. Василевич, А.А. Вознюк, М.В. Володько, П.А. Воробей, Р.Р. Галакбаров, В.В. Голіна, В. О. Глушков, П.І. Гришаєв, П.Ф. Гришанин, В.К. Гришук, О.І. Гуров, Н.О. Гуророва, І.М. Даньшин, Л.М. Демидова, Т.А. Денисова, О. М. Джужа, А.І. Долгова, В.М. Дрьомін, М.Д. Дурманов, С.В. Дьяков, В. П. Ємельянов, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, М.П. Карпушин, О.О. Кваша, А.П. Козлов, М.В. Корнієнко, О.В. Кириченко, Я.Ю. Кондратьєв, Г.А. Крігер, В.В. Лунєєв, С.К. Марчук, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, А.В. Савченко, В.В. Сташис В.Я. Тацій, П.Ф. Тельнов, В.П. Тихий, А.Н. Трайнін, П.Л. Фріс, В.І. Шакун, Н.М. Ярмиш та ін.

Проте, необхідно відзначити, що наукові розробки цих вчених були присвячені більш широким питанням таким, як, наприклад, проблеми співучасті у злочині, відповідальності за злочини проти громадської безпеки, злочини проти держави або злочини проти власності.

Безперечно, що наукові здобутки вищезазначених вчених містять багато положень, що є корисними для практичного застосування, однак, незважаючи на це, деякі питання регламентації кримінальної відповідальності за бандитизм не знайшли однозначного вирішення. Так, на нашу думку, існує коло проблем, розв'язанню яких слід приділити увагу, а саме з'ясування об'єкта бандитизму, що і є **метою цієї статті**.

Виклад основного тексту. Виходячи з того, що злочини по розділах в Особливій частині КК України розміщено саме за родовим об'єктом, можна зробити висновок, що ст.257 «Бандитизм», яка знаходиться у Розділі IX «Злочини проти громадської безпеки», має спільний родовий об'єкт з іншими його ст.ст. 255-270-1 КК України, а саме – громадську безпеку. Якщо дотримуватись концепції об'єкта злочину як суспільних відносин, то можна визначити родовий об'єкт злочинів проти громадської безпеки як суспільні відносини, що забезпечують охорону громадської безпеки. Тому слід визначитись, що потрібно розуміти під поняттям громадська безпека, оскільки серед науковців відсутній єдиний підхід до її визначення. З'ясувавши це питання ми зможемо визначити, чи правильним є розміщення «бандитизму» серед злочинів проти громадської безпеки.

Так, у юридичній енциклопедії міститься наступне визначення злочинів проти громадської безпеки: «Злочини проти громадської безпеки – це суспільно небезпечні діяння (дії чи бездіяльність), які порушують встановлені правила поведінки з джерелами загальної небезпе-

ки, що спричиняють або можуть спричинити нещасні випадки з людьми або інші тяжкі наслідки» [1, с. 617]. Виходячи з цього визначення громадську безпеку можна розуміти як суспільні відносини, що забезпечують правила поведінки джерелами загальної небезпеки, до яких певне слід відносити і зброю. Проте у такому разі складно зрозуміти, чому лише правила поведінки з такими джерелами є головними при визначенні спрямованості посягань, що вчиняють організовані злочинні угруповання, різновидом яких є банди, відповідальність за створення та участь у яких є посяганням на громадську безпеку. Тому таке визначення останньої вважається неповним та вузьким.

В.П. Тихий зазначає, що «громадську безпеку у широкому сенсі слова можна визначити як стан суспільних відносин, що попереджає загрозу заподіяння їм шкоди і забезпечує тим самим їх нормальне функціонування» [2, с. 109-112]. Таке визначення видається занадто широким, оскільки з цим поняттям можна ототожнити будь-які суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом.

Так само, досить широко розглядає поняття розуміє І.В. Іваненко, який визначає поняття «громадська безпека» щодо бандитизму, як «такий внутрішній стан речей у певному суспільстві (державі), коли кожен його представник має право і може самостійно або за допомогою держави реалізовувати свої гарантовані конституційні та природні права і свободи (на безпеку тощо) за умови відсутності внутрішніх суспільних чинників, що перешкоджали б йому це робити і ставили б їх під загрозу власне своїм існуванням чи проявами» [3, с. 23]. Таке визначення можна також «підлаштувати» під будь-які суспільні відносини, що охороняють конституційні права і свободи громадян (право на таємницю голосування, право на утримання від батьків, право на отримання освіти та ін.).

П.С. Матишевський, розглядаючи вказане питання, зазначав, що громадська безпека припускає введення певної системи заходів і створення необхідних умов, що забезпечують спокійне і безперешкодне функціонування підприємств, установ і організацій, а також спокій громадян [4, с. 8]. Це визначення також не відрізняється особливою конкретикою.

Найбільш вдалою, на нашу думку, була позиція І.М. Даньшина, який визначав громадську безпеку як сукупність суспільних відносин, заснованих на нормативних розпорядженнях і охоронюваних законом про кримінальну відповідальність, що забезпечують охорону життя і здоров'я громадян, схоронність майна, нормальну діяльність підприємств, організацій та установ при проведенні загальнонебезпечних робіт, при використанні джерел підвищеної небезпеки та інших предметів, що становлять загрозу для людини та суспільства [5, с. 87]. Проте цьому поняттю вже понад 40 років, і тому, враховуючи, що за це час відбулася велика кількість змін у суспільстві, воно також не повною мірою відображає весь спектр злочинів, для яких родовим об'єктом, згідно чинного кримінального законодавства, виступає громадська безпека.

Тому постає питання, чи відповідає об'єднувальний термін «громадська безпека» тим суспільним відносинам, що знаходяться під охороною Розділу IX Особливої частини КК України. Для початку з'ясуємо, що слід розуміти окремо під термінами «безпека» та «громадська».

Великий тлумачний словник сучасної української мови слово «безпека» визначає як стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [6, с. 70]. Це означає відсутність загрози об'єктам посягання. Отже, ключовим для розуміння терміну «громадська безпека» є з'ясування поняття «громадська», що спрямовує нас на коло суспільних відносин, яким загрожує таке посягання, внаслідок чого вони у своєму поєднанні підпадають під охорону цього поняття.

Тлумачення чоловічого роду терміну «громадський» означає: «який виникає, відбувається у суспільстві або стосується суспільства; суспільний» [6, с. 262]. А суспільний визначається як той, що стосується суспільства, тобто сукупності людей, об'єднаних певними відносинами, обумовлених історично змінним способом виробництва матеріальних і духовних благ [6, с. 1417]. Отже, під час посягання на громадську безпеку відбувається посягання на безпеку усього суспільства, яке внаслідок цього стає небезпечним, тобто не може гарантувати належний стан захищеності його членам. Такі суспільно небезпечні діяння дійсно можуть мати різний характер і прояви. Тому використання терміну «громадська» стосовно безпеки, на нашу думку, залишається виправданим та доречним і у сучасних реаліях.

Для з'ясування сутності поняття громадська безпека доречним буде звернутись і до чинного законодавства. Так, у абз. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 8 липня 2011 року № 3673-VI громадську безпеку визначено як «стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінно-

стях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки» [7]. Аналізуючи це визначення постає питання: за якими критеріями слід визначати такий стан захищеності? Відповіді закон не дає.

На нашу думку, мову слід вести не про «стан захищеності», а про захищеність, що має бути ефективною, тобто здатною «впливати на суспільні відносини у певному, корисному для суспільства напрямі» [8, с. 3].

А у абз. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII міститься таке визначення: «громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз» [9]. Тут законодавець поєднав у одному визначенні два поняття, що у кримінальному законодавстві і праві вважаються окремими родовими об'єктами: громадська безпека та громадський порядок. Чим у такому разі вони відрізняються між собою незрозуміло.

Найважливішим, на нашу думку, є визначення, що міститься у Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ від 22 травня 2019 року № 507, відповідно до п.2 якого громадська безпека це – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина від протиправних посягань, надзвичайних ситуацій, які створюють загрозу спричинення шкоди життю, здоров'ю та майну значної кількості осіб [10].

Отже, правильний висновок, на нашу думку, зробив Р.Л. Чорний: «Визнаючи громадську безпеку як родове поняття, що об'єднує велику кількість злочинів (наприклад, терористичний акт; створення злочинної організації; створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань; незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами; порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки), віднесених законодавцем до розділу IX КК України, можна зазначити таке. По-перше, усі вони спричиняють або створюють загрозу заподіяння шкоди невизначеному колу охоронюваних суспільних відносин. Саме це, на наш погляд, і є спільною рисою цих посягань. По-друге, спрямованість згаданих злочинів вказує на всю сукупність охоронюваних законом про кримінальну відповідальність суспільних відносин, які у своїй єдності складають загальне поняття громадської безпеки. Так, терористичний акт посягає на антитерористичну безпеку держави, створення злочинної організації – на безпеку від посягань такої групи, якою є злочинна організація, незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами – на безпеку поводження з такими предметами, порушення встановлених законодавством правил пожежної безпеки своєю чергою посягає на суспільні відносини щодо забезпечення пожежної безпеки і т. д.» [11, с. 52-53]. Така різновекторна спрямованість посягань, що у цілому можна об'єднати поняттям «громадська безпека» властива і бандитизму. Цей злочин сконструйовано таким чином, що він може посягати на широке коло суспільних відносин, що забезпечують життя, здоров'я, волю, статеву свободу особи, право власності, правила обігу зброї, правосуддя тощо. Тому можна зробити висновок, що розглядане суспільно небезпечне діяння цілком правильно розміщено серед злочинів проти громадської безпеки.

Враховуючи викладене, родовий об'єкт злочинів проти громадської безпеки можна визначити як суспільні відносини, що забезпечують громадську безпеку, тобто ефективну захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина від протиправних посягань, надзвичайних ситуацій, що загрожують спричиненням шкоди життю, здоров'ю або майну великої кількості осіб.

Загальноприйнято, що безпосереднім об'єктом є «ті конкретні суспільні відносини, які законом узяті під охорону певного кримінального закону, тобто окремої статті Кримінального кодексу, і котрим злочин, що підпадає під ознаки даного складу, завдає шкоди» [12, с. 88]. Бандитизм, поряд з іншими злочинами проти громадської безпеки, як ми раніше з'ясували, посягає на велике коло суспільних відносин, тобто є багатоб'єктним злочинним.

«Посягання членів банди можуть бути спрямовані одночасно на декілька відмінних між собою суспільних відносин. Так, членами банд вчиняються розбійні напади, вбивства, звалтування і т.д. У зв'язку з цим при кожній формі такого злочину можуть мати місце декілька безпосередніх об'єктів» [11, с. 56].

Як зазначає В.С. Ковальський, що «при вчиненні багатооб'єктних злочинів: один об'єкт є основним – головним, визначальним для встановлення характеру суспільної небезпечності посягання, а інший – додатковим, який порушується поскільки, постільки порушується основний об'єкт. Цей додатковий об'єкт в інших злочинах може виступати основним, а у певних складах злочинів він уточнює характер суспільної небезпечності, слугує проміжною ланкою до порушення основного об'єкта» [13, с. 169]. Таке співвідношення об'єктів характерне і для бандитизму. Тому необхідно класифікувати ці об'єкти.

Теорія кримінального права поділяє безпосередні об'єкти злочинів на види, що є їх класифікацію «по горизонталі». У межах такої класифікації виділяють безпосередній основний та безпосередній додатковий об'єкти. У свою чергу, останній поділяється на два види – додатковий обов'язковий і додатковий факультативний [14, с. 70-74].

Основним безпосереднім об'єктом злочину визнаються ті суспільні відносини, що знаходяться у межах родового об'єкту. Таким чином, відносно бандитизму такий об'єкт становлять суспільні відносини у сфері забезпечення громадської безпеки.

Не заглиблюючись далеко у історію визначення основного безпосереднього об'єкту бандитизму зазначимо, що сучасні вітчизняні вчені визнають, що основний безпосередній об'єкт бандитизму лежить у площині громадської безпеки як родового об'єкту цього злочину. Проте визначення такого об'єкту різняться.

Так, М.І. Панов вважає, що безпосереднім об'єктом групи злочинів, до складу якої належить й бандитизм, є відносини громадської безпеки у формі забезпечення недоторканості життя, здоров'я, тілесної недоторканості та громадського спокою [15, с. 22]. А на думку І.М.Даньшина основним безпосереднім об'єктом злочинів, які сприяють створенню та сприянню діяльності організованих груп, злочинних організацій та збройних банд, є порядок у суспільстві, який виключає можливість появи й діяльності в ньому кримінально організованих структур [16, с. 27]. У такому випадку все одно слід виокремлювати безпосередній основний об'єкт бандитизму серед об'єктів вказаної групи злочинів, у чому саме полягає його специфіка.

А І.В. Іваненко, пропонує «авторський варіант щодо визначення поняття «громадська безпека» в аспекті об'єкту бандитизму, а саме: громадська безпека – це такий внутрішній стан речей у певному суспільстві (державі), коли кожен його представник має право і може самостійно або за допомогою держави реалізувати свої гарантовані конституційні, природні та інші права і свободі (на безпеку, на недоторканість тощо) за умови відсутності чинників, що впливають з діяльності інших членів суспільства, зважаючи на їхнє спільне суспільне співжиття, що перешкоджали б йому це робити, шкодили б його законним інтересам і ставили б їх під загрозу власне своїм існуванням чи проявами» [17, с. 6]. Таке визначення видається нам досить розпливчастим, оскільки з нього складно виявити специфіку та чинники бандитизму.

Тому більш прийнятними нам видаються визначення тих науковців, які основний безпосередній об'єкт бандитизму визначають з урахуванням самого поняття «банда». Так, на думку Р.Л. Чорного ним є «охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини щодо забезпечення громадського спокою, безпеки діяльності підприємств, установ, організацій та окремих осіб від насильницьких посягань такого злочинного об'єднання, яким є банда» [11, с. 62]. І.І. Радіонов вважає, що «основним безпосереднім об'єктом бандитизму виступають суспільні відносини громадської безпеки в частині захищеності суспільства від злочинної діяльності банд» [18, с. 57]. А Ю.Г. Гаврилов визначає основний безпосередній об'єкт бандитизму як сукупність суспільних відносин, що забезпечують захист життєво важливих інтересів людини та громадянина, юридичних осіб та суспільства від злочинних посягань, чинених озброєною бандою та від загрози вчинення їх» [19, с. 113].

Враховуючи ці визначення можна сформулювати поняття основного безпосереднього об'єкту бандитизму як сукупність суспільних відносин, що забезпечують ефективний захист життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина від насильницьких протиправних посягань з використанням зброї, що вчиняються бандами, а також від загрози вчинення таких посягань.

Що стосується визначення додаткового безпосереднього об'єкту бандитизму, то серед науковців, які досліджували це питання на рівні дисертаційних досліджень, відсутній єдиний підхід.

Так І.В. Іваненко вважає, що бандитизм має ряд безпосередніх об'єктів щодо свого злочинного посягання, які носять альтернативний характер і залежать від спрямованості злочинної діяльності тієї чи іншої окремої банди і зазначає, що до «нього можна віднести практично

всі особисті права і свободи громадян, а також функції та повноваження держави в аспекті її сприяння збереженню в суспільстві стану громадської безпеки» [3, с. 24]. Недолік позиції цього науковця полягає у тому, що він не визначає статус таких об'єктів: додатковий обов'язковий або додатковий факультативний об'єкти бандитизму, його визначення виглядає досить широким і неконкретним.

Відсутність чіткої визначеності у класифікації об'єктів «по горизонталі» обумовлена, зокрема, тим, що, як зазначає А.А. Вознюк: «у сучасній теорії українського кримінального права існують два підходи до класифікації безпосередніх об'єктів злочину в горизонтальній площині» [20, с. 22].

Додатковим безпосереднім об'єктом бандитизму є «охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини щодо забезпечення здійснення у встановленому порядку господарської та іншої діяльності підприємствами, установами, організаціями різних форм власності, а також окремими особами, та реалізації ними своїх майнових та інших прав і свобод в усіх сферах суспільного життя» [11, с. 66]. Стосовно факультативного безпосереднього об'єкта бандитизму, то ним в основному є охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини щодо забезпечення права власності підприємств, установ, організацій, окремих осіб, а також життя та здоров'я особи. Але залежно від мети нападів, вчинюваних бандою, і суспільно небезпечних наслідків, які настали, можуть мати місце й інші факультативні об'єкти – охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини: а) щодо забезпечення безпеки руху та експлуатації транспорту; б) щодо забезпечення виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; в) щодо забезпечення волі, честі та гідності особи і т. д.» [11, с. 66-67]. На нашу думку, Р.Л. Чорний говорить про ідентичні об'єкти кримінально-правової охорони, але різними словами, що зайвий раз доводить хибність першого підходу.

Серед дослідників бандитизму прихильником другого підходу є І.І. Радіонов, який виокремлює обов'язковий додатковий об'єкт бандитизму як частину громадської безпеки, що забезпечує стан захищеності суспільства від загальнонебезпечних посягань з використанням зброї [18, с. 63]. Проте, у разі прийняття його позиції, обов'язковий додатковий об'єкт, як частина громадської безпеки поглинається основним безпосереднім, як громадською безпекою загалом. Тобто відсутній сенс у його виокремленні.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами бандитизму, на думку І.І. Радіонова, «можуть виступати життя та здоров'я людини, її особиста воля, власність, нормальна робота підприємств, установ чи організацій тощо» [18, с. 63]. Вищезазначений перелік об'єктів нападу банди, на нашу думку, слід вважати не факультативним, а обов'язковим та альтернативним. Відсутність хоча б одного з елементів цього переліку означатиме те, що банда утворилась без будь-якої мети, а це суперечить змісту ст. 257 КК України. Тобто, незважаючи на те, що автор є прихильником другого підходу, до його позиції виникають запитання, оскільки він змішує сутність та статус об'єктів кримінально-правової охорони.

А Ю.Г. Гаврилов, також являючись прихильником другого підходу, пропонує додатковий обов'язковий об'єкт бандитизму визначати, враховуючи форму його вчинення, відповідно до диспозиції ст. 257 КК. Так, «якщо злочин вчинено у формі лише організації озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, то додатковим обов'язковим об'єктом буде виступати громадська безпека, що забезпечує стан захищеності суспільства від потенційних загроз злочинних посягань з використанням зброї» [21, с. 196]. У даному випадку вчений повторює хибну позицію І.І. Радіонова, оскільки додатковий обов'язковий об'єкт є складовою основного безпосереднього об'єкту. Крім того, якщо банда вже зорганізувалась, то мету її нападу сформовано і, наприклад, здоров'я жертви нападу є під потенційною загрозою, а тому вже виступає об'єктом посягання, тобто і об'єктом злочину. Це обумовлено тим, що об'єктом злочину є не тільки ті суспільні відносини, яким заподіяно шкоду, а й ті, яким створюється загроза заподіяння такої шкоди.

У разі якщо, на думку Ю.Г. Гаврилова, «бандитизм виражався в участі в банді, під якою слід розуміти перебування у складі банди та (або) виконання в інтересах такої організації різноманітних дій, то об'єктом злочину необхідно вважати охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини щодо забезпечення реалізації окремими особами своїх майнових та інших прав і свобод в усіх сферах суспільного життя, а також здійснення у встановленому порядку господарської та іншої діяльності підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності. Загроза такому об'єкту може бути як реальна, так і потенційна, залежно від того, в чому саме виражалась участь у банді» [21, с. 196]. Таке визначення додаткового обов'язкового об'єкта можна застосувати щодо всіх трьох форм бандитизму.

Коли ж вчинення бандитизму «полягає в участі особи у вчинюваному бандою нападі, то додатковим обов'язковим об'єктом слід визнавати громадську безпеку, що забезпечує стан захищеності суспільства від збройного нападу, а також: фізичну та психічну недоторканість особи, її особисту волю, нормальну роботу підприємств, установ чи організацій» [21, с. 196]. У даному випадку додатковий обов'язковий об'єкт змішується з основним безпосереднім об'єктом.

Що стосується всі інших суспільних відносин, що «охороняються законом про кримінальну відповідальність, і на які здійснюється посягання у процесі бандитського нападу, залежно від його мети, слід віднести до додаткового факультативного об'єкту злочину. Це пов'язано з тим, що хоч такі напади, найчастіше вчинюються з корисливих мотивів та супроводжуються насиллям, але учасники банди можуть переслідувати й інші цілі та керуватися іншими мотивами» [21, с. 196]. У даному випадку мова йде про альтернативні прояви об'єктів злочинного посягання, які також є складовою додаткового обов'язкового об'єкту. На нашу думку, не можна визначати статус об'єкта злочинного посягання як обов'язкового чи факультативного лише за кількісною ознакою прояву посягань на ті чи інші суспільні відносини. Отже, позиція Ю.Г. Гаврилова щодо визначення додаткового безпосереднього об'єкту бандитизму виглядає досить заплутаною та суперечливою.

Тому ми підтримуємо позицію А.А. Вознюка, який дослідив додатковий безпосередній об'єкт суміжного бандитизму злочину, передбаченого ст.255 КК України і зробив висновок, що «під час учинення злочину, передбаченого ст. 255 КК України, завжди наявне заподіяння шкоди або створення загрози її заподіяння як основному безпосередньому об'єкту цього злочину, так і додатковому, тому його слід уважати обов'язковим. Останній є одночасно й основним безпосереднім об'єктом окремих злочинів, учинених учасниками злочинної організації. Додатковим обов'язковим об'єктом злочину, передбаченого ст. 255 КК України, є різноманітні суспільні відносини, на які посягають учасники злочинних організацій, заподіюючи їм шкоди чи створюючи загрозу заподіяння шкоди. Це можуть бути основи національної безпеки, життя та здоров'я, власність, господарська діяльність, громадський порядок, моральність тощо. Тобто це всі суспільні відносини, на які можуть посягати учасники злочинних організацій. З огляду на зазначене, у цьому злочині він, передбачаючи значну кількість об'єктів кримінально-правової охорони, є багатоаспектним та альтернативним. Таким чином, особливість додаткового обов'язкового об'єкта злочину, передбаченого ст. 255 КК України, полягає в тому, що його не конкретизовано. Ним можуть бути безпосередні основні та безпосередні додаткові обов'язкові об'єкти злочинів, учинених злочинною організацією. Якщо більшість злочинів, що характеризуються наявністю додаткового обов'язкового об'єкта, мають один або декілька таких об'єктів, то в злочині, передбаченому ст. 255 КК України, їх стільки, скільки в статтях Особливої частини цього Кодексу, що встановлюють відповідальність за окремі злочини, які можуть учинити учасники злочинних організацій» [20, с. 28-29]. Ці положення повною мірою можна віднести і для визначення додаткового безпосереднього обов'язкового об'єкту бандитизму, оскільки ст.257 КК України є спеціальною нормою щодо ст.255 КК України.

Висновки. Отже, основним безпосереднім об'єктом бандитизму є сукупність суспільних відносин, що забезпечують ефективний захист життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина від насильницьких протиправних посягань з використанням зброї, що вчиняються бандами, а також від загрози вчинення таких посягань.

Додатковим обов'язковим об'єктом бандитизму слід вважати коло суспільних відносин, на які посягають члени банди, заподіюючи їм шкоди або створюючи загрозу заподіяння шкоди: життю та здоров'ю, волі, статевій свободі і статевій недоторканості особи, праву власності, господарській діяльності фізичних та юридичних осіб, громадському порядку, моральності, правосуддю тощо. Тобто це всі суспільні відносини, на які здійснюють або планують здійснити посягання члени банди.

Що стосується додаткового безпосереднього факультативного об'єкту бандитизму, то він може бути наявним лише у разі, коли під час вчинення злочинів учасниками банди відбуваються посягання на суспільні відносини, що є факультативними для безпосередніх об'єктів таких посягань, у разі якщо вони охоплюються окремими нормами КК України.

Список використаних джерел:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відпов. редактор) та інші. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1999. Т-2.: Д – Й. 744 с.
2. Тихий В.П. Посягання на власність і на громадську безпеку. *Проблеми боротьби зі злочинністю у сфері економічної діяльності* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ції 15-16 грудня 1998 року під ред. В.І. Борисова. Х.: Харківський центр вивчення організованої злочинності, 1999. 284 с.

3. Іваненко І.В. Бандитизм: криминологічне та кримінально-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2003. 232 с.

4. Матышевский П.С. Ответственность за преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения. М.: «Юрид. лит.», 1968. 158 с.

5. Данышин И.Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. М.: «Юрид. лит.», 1973. 200 с.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)/ Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

7. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 8 липня 2011 року № 3673-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/3673-17/ed20151231>.

8. Пашков А.С., Спиридонов Л.И., Явич Л.С. Эффективность действия правовых норм. Л. : Изд-во ЛГУ, 1977. 143 с.

9. Закон України «Про національну безпеку» від 26 червня 2018 року № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

10. Про затвердження Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ: Постанова КМУ від 22 травня 2019 року № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2019-п>.

11. Чорний Р.Л. Бандитизм за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2005. 236 с.

12. Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Х.: Вища школа, 1988. 182 с.

13. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В.О. Навроцького. К.: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.

14. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навч. посібник. Харків: Укр. юрид. акад., 1994. 76 с.

15. Панов Н.И. Способы совершения преступлений против общественной безопасности: типология и общая характеристика. *Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України* : матер. Міжнар. наук.-практ. семінару 1-2 жовт. 2002 р. Х. : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. С. 19-24.

16. Данышин И.Н. Общественная безопасность и система преступлений, посягающих на нее. *Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України* : матер. Міжнар. наук.-практ. семінару 1-2 жовт. 2002 р. Х. : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. С. 25-28.

17. Іваненко І.В. Бандитизм: криминологічне та кримінально-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2003. 19 с.

18. Радіонов І.І. Кримінальна відповідальність за бандитизм : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 210 с.

19. Гаврилов Ю.Г. Бандитизм: кримінально-правова характеристика та сучасні проблеми кваліфікації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2017. 221 с.

20. Вознюк А.А. Додатковий об'єкт злочину, передбаченого ст. 255 Кримінального Кодексу України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 4 (97). 2015. С. 21-32.

21. Гаврилов Ю.Г. Проблеми визначення об'єкту бандитизму. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 2. С. 190–197.